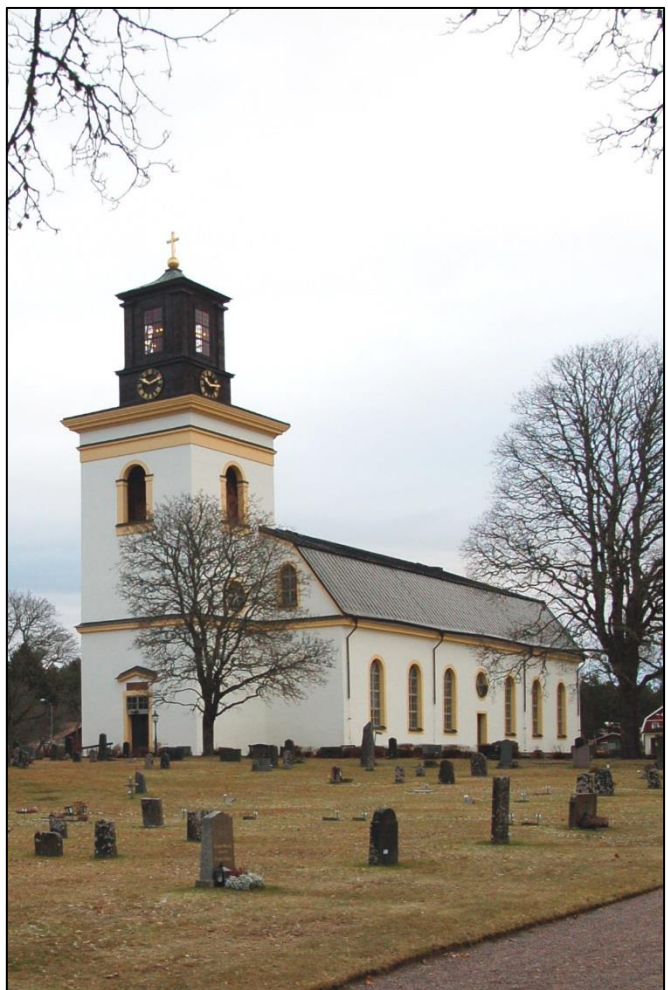

ÖSTERFÄRNEBO
KYRKOÅRD
SANDVIKENS KOMMUN

KULTURHISTORISK
INVENTERING AV
KYRKOÅRDEN

MARTIN ÅHRÉN

2017

	SIDA
BAKGRUND	5
ADMINISTRATIVA UPPGIFTER	5
KULTURMILJÖLAGEN	5
GEOGRAFISK PLACERING	6
ÖSTERFÄRNEBO KYRKAS HISTORIA.....	6
KYRKOGRÅRDENS KARAKTÄR	8
BYGGNADER, MURAR, GRINDAR M.M.....	8
GÅNGAR, TRÄD, PLANTERINGAR M.M.	9
KULTURHISTORISKA VÄRDEN OCH REKOMMENDATIONER.....	10
KVARTERENS KARAKTÄR.....	11
NORDVÄSTRA KVARTERET	11
KULTURHISTORISKA VÄRDEN OCH REKOMMENDATIONER	11
NORRA KVARTERET	12
KULTURHISTORISKA VÄRDEN OCH REKOMMENDATIONER	12
NORDÖSTRA KVARTERET	13
KULTURHISTORISKA VÄRDEN OCH REKOMMENDATIONER	13
SYDVÄSTRA KVARTERET.....	14
KULTURHISTORISKA VÄRDEN OCH REKOMMENDATIONER	14
SÖDRA KVARTERET	15
KULTURHISTORISKA VÄRDEN OCH REKOMMENDATIONER	15
SYDÖSTRA KVARTERET	16
KULTURHISTORISKA VÄRDEN OCH REKOMMENDATIONER	16
KVARTERET LÄNGS MUREN.....	17
KULTURHISTORISKA VÄRDEN OCH REKOMMENDATIONER	17
NORD-SYDLIGA KVARTERET	18
KULTURHISTORISKA VÄRDEN OCH REKOMMENDATIONER	18
MINNESLUNDEN.....	19
KULTURHISTORISKA VÄRDEN OCH REKOMMENDATIONER	19
GRAVVÅRDAR AV SÄRSKILT KULTURHISTORISKT INTRESSE	20
URVALSKRITERIER	20
GRAVVÅRDAR AV PERSON- OCH/ELLER LOKALHISTORISKT INTRESSE.....	20
GRAVVÅRDAR AV SPECIELLT SAMHÄLLSHISTORISKT INTRESSE	20
GRAVVÅRDAR AV SPECIELLT SOCIALHISTORISKT INTRESSE	20
GRAVVÅRDAR MED SPECIELL KONSTNÄRLIG UTSMYCKNING	21
GRAVVÅRDAR AV ANNAT MATERIAL ÄN STEN.....	21
GRAVVÅRDAR AV SÄLLSYNT TYP.....	21
GRAVVÅRDAR MED MILJÖSKAPANDE BETYDELSE	21
GRAVVÅRDSFÖRTECKNING	22
NORDVÄSTRA KVARTERET	22
NORRA KVARTERET	22
NORDÖSTRA KVARTERET	26
SYDVÄSTRA KVARTERET	26
SÖDRA KVARTERET	26
SYDÖSTRA KVARTERET	32
KVARTERET LÄNGS MUREN.....	33
NORD-SYDLIGA KVARTERET	35
MINNESLUNDEN.....	36

BAKGRUND

A-sidan arkitektkontor har fått i uppdrag av Sandvikens pastorat att sammanställa en kyrkogårdsinventering för Österfärnebo kyrka. Syftet är att beskriva kyrkogården och dess kulturhistoriska värden. I detta arbete ingår en översiktlig karaktärisering av kyrkogården och dess delar samt en identifiering av enskilda gravvårdar av särskilt kulturhistoriskt intresse. Målsättningen är att inventeringen skall vara till hjälp i förvaltningen samt att den skall sätta fokus på de många viktiga historiska spår som finns på kyrkogården. Sett till, i första hand, det lokala perspektivet utgör kyrkogården ett av de allra viktigaste – och det i särklass mest tillgängliga – historiska dokumenten som finns att tillgå. Därutöver är också pastoratet ålagt att upprätta en inventering av kulturhistoriskt intressanta gravar på dess kyrkogårdar.

Arbetet med inventeringen har inte inkluderat någon djupare arkivstudie utan baseras på befintliga källor samt en dokumentation av kyrkogården och dess gravvårdar på plats. Här kan nämnas att Svenska släktforskarförbundets nationella, internetbaserade databas *Gravstensinventeringen* har varit till stor hjälp. Den är öppen för allmänheten och finns att besöka på <http://grav.genealogi.se>.

Tillkomstår och citerade inskriptioner är baserade på uppgifter från Sandvikens pastorat.

ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Fastighet	Österfärnebo kyrkogård, Sandvikens kommun
Beställare	Sandvikens pastorat Box 183 811 23 Sandviken
Beställarens ombud	Robert Hedström
Inventerare	Martin Åhrén, a-sidan arkitektkontor ab
Inventeringsdatum	2016-12-02
Fotografier	Martin Åhrén

KULTURMILJÖLAGEN

De lagar som i första hand reglerar kyrkotomter och begravningsplatser är *Begravningslagen* (SFS 1990:1144) och *Kulturmiljölagen* (SFS 1988:950). I kulturmiljölagens 4 kapitel *Kyrkliga kulturminnen* definieras bland annat vad som åligger församlingen när det gäller förvaltningen och underhållet av kyrkotomtens eller begravningsplatsens kulturhistoriska värden. Här framgår också vilka delar som ingår i en begravningsplats.

11 § I vården av en begravningsplats skall dess betydelse som en del av vår kulturmiljö beaktas. Begravningsplatserna skall vårdas och underhållas så att deras kulturhistoriska värde inte minskas eller förvanskas.

12 § Begravningsplatser enligt detta kapitel är sådana områden eller utrymmen som avses i 1 kap. 1 § begravningslagen (1990:1144). Bestämmelserna om begravningsplatser omfattar också sådana byggnader på begravningsplatsen som inte är kyrkobyggnader samt fasta anordningar såsom murar och portaler. Lag (1990:1146).

GEOGRAFISK PLACERING

Kyrkplatsen i Österfärnebo markerar byns historiska centrum, intill landsvägen från Uppsala/Sala mot Årsunda/Ovansjö. Strax norr om kyrkan ligger en av Gästriklands fyra kungsgårdar. Gysinge bruk, ca 5 km österut, har en stark historisk koppling till kyrkan genom donationer och påkostade gravar.

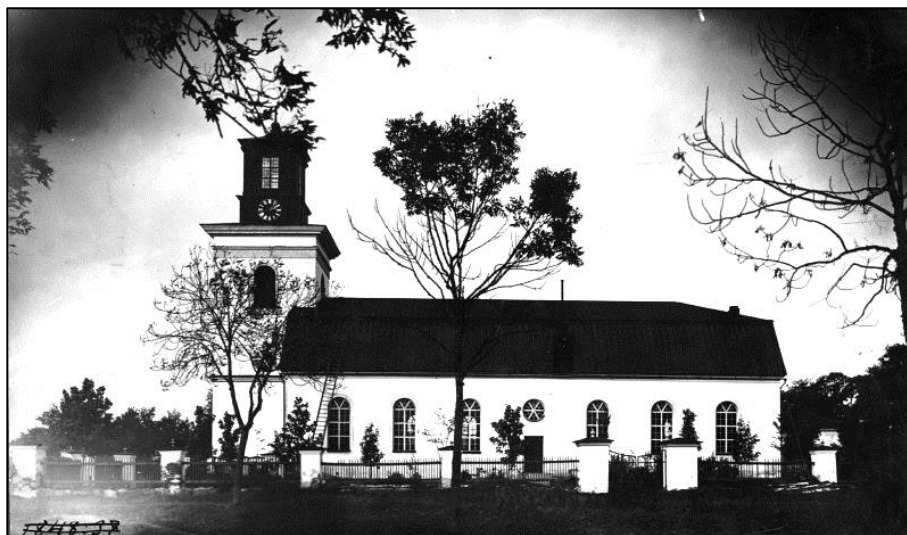
ÖSTERFÄRNEBO KYRKAS HISTORIA

Kyrkplatsen i Österfärnebo är känd sedan 1200-talet. Att detta var en betydelsefull plats bekräftas av att en av Gästriklands fyra kungsgårdar ligger strax intill. Här har det framställts järn sedan lång tid tillbaka vilket syns i de många fornlämningarna runt omkring byn. Den första stenkyrkan finns det inga spår av idag men den syns på gamla kartor. Den revs ett tiotal år efter att den nya kyrkan invigdes år 1822. Den var placerad på den västra delen av dagens kyrkogård och strax intill gick landsvägen genom byn från Uppsala/Sala till Årsunda/Ovansjö. Inte förrän 1925 byggdes dagens landsväg norr om kyrkogården. Fram till dess gick den rakt igenom kyrkogården motsvarande mittgångens sträckning i nord-sydlig riktning.

Den medeltida kyrkogården låg troligen mitt på dagens kyrkogård med kyrkan relativt nära den norra muren. Med tiden utvidgades den något västerut och när Gustaf Wittfoth lät uppföra sitt gravkor 1781 låg det sannolikt mittemot kyrkan nära den dåvarande kyrkogårdens södra gräns. Några år senare – år 1790 – utvidgades kyrkogården söderut och därmed fick den sin nuvarande bredd. När den nya kyrkan byggdes placerades den utanför den befintliga kyrkogården samt på andra sidan landsvägen. Då tillkom även hela den östra delen av nuvarande kyrkogården. För att rama in miljön murades och putsade kraftiga pelare med staket emellan längs kyrkogårdens gränser. En liknande inramning av kyrkogården finns ännu bevarad i Söderfors. I Österfärnebo finns dock endast den norra entrén mot landsvägen samt en av de södra entréerna, vid sockenmagasinet, kvar. Resten revs på 1920-talet då landsvägen drogs om och den västra och östra halvan slogs samman.

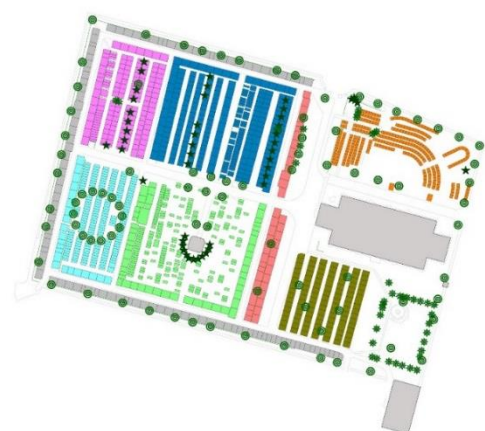
Österfärnebo kyrka år 1933. Notera de många träkors som finns inom det s k allmänna varvet i förgrunden. Dessa gravplatser uppläts gratis till mindre bemedlade. Övriga kunde köpas. Systemet med allmänna varv togs ur bruk 1964. Foto: Karl Brynolf Hellner. Ur Kulturmiljöbild hos ATA, Riksantikvarieämbetet.

På denna bild från 1917 syns 1820 års inramning av östra delen av kyrkogården. De kraftiga murade och putsade pelarna stod på en låg sockel av natursten vilken sannolikt är grunden till dagens stenmur. Pelarna och staketen revs 1925. Kvar finns bl.a. den södra kyrkogårdsentrén som även syns på bilden. Foto: Erik Salvén. Ur Kulturmiljöbild hos ATA, Riksantikvarieämbetet.

KYRKOGRÅRDENS KARAKTÄR

Österfärnebo kyrkogård ligger i ett öppet odlingslandskap med Fängsjön i södra fonden. Den flacka topografin gör att kyrkogården endast har små höjdskillnader. Den gamla landsvägens sträckning strax utanför kyrkans västra port är fortfarande ett tydligt inslag i strukturen då den delar kyrkogården i två delar. Runt kyrkogården löper en stenmur och en rad av höga träd vilka ramar in platsen och tydliggör dess funktion och roll i lokalsamhället. De skänker också en känsla av avskildhet och värdighet till platsen. Den relativt stora kyrkogården har idag två områden som till största del saknar aktiva gravar; de sydvästra och nordöstra kvarteren. Det södra kvarteret har fortfarande ett stort inslag av allmänna gravplatser kvar med små stenar och enkla kors. Det finns även ett inslag av påkostade gravar inom kyrkogårdens västra del, fördelade på flera kvarter, inte minst längs muren. Inom det nordöstra kvarteret har en urlund anlagts i relativt sen tid vilken utmärker sig genom sina många och tätt placerade gravvårdar. Likaså utmärker sig minneslundan genom en friare disposition och utsmyckning i sydöstra hörnet.

På en gravkarta över kyrkogården i Österfärnebo syns skillnaderna mellan de olika kvarteren tydligt. Inom det blå kvarteret, det norra, stod den medeltida kyrkan och i det gröna finns fortfarande ett stort antal s.k. linjegravar kvar inom det som en gång var det allmänna varvet. Det nordöstra kvarteret, det orangefärgade, utmärker sig med en modern plan som till större delen dock ännu ej tagits i bruk. Det turkosa sydvästra kvarteret har inte längre sin trädkrans kvar och här är endast gravarna längs de södra och västra gångarna tagna i anspråk. Runt kyrkogården löper en stenmur samt en krans av stora lönnar. Den nord-sydliga gången väster om kyrkan var fram till 1925 en del av landsvägen till Sala och Uppsala. Den grå rektangeln längs ner i bild markerar sockenmagasinet från 1830.

Byggnader, murar, grindar m.m.

Inom kyrkogården finns två byggnader utöver själva kyrkan. Den ena är det Wittfothska gravkoret från 1781 och den andra är en liten transformatorstation av okänt datum. Strax utanför sydöstra hörnet av kyrkogården står sockenstugan som uppfördes 1830, enligt uppgift med sten från den medeltida kyrkan som revs vid samma tid. Gemensamt för dem alla tre är att de putsats och målats på samma sätt som kyrkan; vit fasad, gula dörr- och fönsteromfattningar samt gul takfot. Samma puts återfinns på de södra grindstolparna som är vita med gul takfot. Grindstolparna vid huvudentrén mot norr är däremot spritputsade med grå fält och släta vita inramningar samt gul takfot. Här finns också de gamla smidesgrindarna kvar.

Mitt på det södra kvarteret står Wittfothska gravkoret med två lönnar framför. Det är sannolikt att gången till gravkoret ursprungligen gick i en rak linje mot den medeltida kyrkans entré. I bakgrunden syns sockenmagasinet.

Kyrkogårdsmuren är troligen tillkommen i etapper. Vid tiden för kyrkans uppförande i början av 1800-talet bör den gamla kyrkogården ha varit inhägnad av en stenmur i enlighet med ett nationellt påbud från 1760-talet. Runt den nytillkomna östra delen byggdes ett staket mellan murade stolpar. Vid kyrkogårdens sammanslagning på 1920-talet revs gamla kyrkogårdens östra mur samt nya kyrkogårdens staket och murade stolpar. Istället kompletterades de kvarvarande delarna och muren fick sin nuvarande sträckning och utseende.

Idag är kyrkogården omgärdad av en stenmur med skiftande höjd och utförande. Denna, den norra delen, har troligen samma sträckning som gränsen för den medeltida begravningsplatsen. Eventuellt är muren ett resultat av 1764 års allmänna påbud om att landets kyrkogårdar skulle vara inhägnade med en s.k. kallmur, dvs. en stenmur utan murbruk.

Gångar, träd, planteringar m.m.

Kyrkogårdens kvarter avgränsas genom ett system av grusgångar med utgångspunkt i den gamla landsvägens sträckning i nord-sydlig riktning samt en bredare gång västerut från kyrkporten i tornet. Därutöver finns mindre stenlagda gångar i anslutning till urn- och minneslundarna. Längs muren står det lönnar och inom kyrkogården i övrigt finns ett stort inslag av träd i form av fler lönnar, tujor, lindar och en ädelgran. Låga häckar är planterade mellan raderna av gravplatser i några av kvarteren men utan återkommande symmetri eller tydlig struktur. En enklare plantering finns vid kyrktornets norra sida och likaså finns det en plantering i anslutning till minneslundan.

Ett tydligt karaktärsskapande inslag på Österfärnebo kyrkogård är de stora lönnar som står på rad innanför muren. Likaså är alléträden längs den öst-västliga mittgången starkt karaktärsskapande.

Kulturhistoriska värden och rekommendationer

Kyrkogården i Österfärnebo utgör ett mycket bra exempel på den svenska kyrkogårdshistorien under de senaste århundradena. Här finns det sena 1700- och 1800-talens arkitektoniska ideal med raka grusgångar, trädraderna och alléer. Det finns ett adligt gravkor, påkostade rikemansgravar främst från 1800-talet, det allmänna varvet från 1900-talets första hälft samt en urn- och en minneslund. Sammantaget är det av stort pedagogiskt värde och de olika kvarterens skiftande karaktärer utgör också kärnan i platsens upplevelsevärden. Det öppna omgivande odlingslandskapet gör dessutom att upplevelsen av den inramade och strukturerade kyrkogården förstärks.

Som kyrkomiljö har Österfärnebo med tiden kommit att bli tydligt sammanhållen i sin disposition och arkitektur. Den tidigare delade kyrkogården slogs samman till en på 1920-talet och fick då en enhetlig inhägnad i form av en stenmur. De olika byggnaderna har både putsats och målats på ett likvärdigt sätt vilket förenar dem och samtidigt utmärker dem i förhållande till sin omgivning. Frånvaron av anslutande bebyggelse gör också att kyrkomiljön får en framskjuten plats i samhället. Dessa egenskaper medför betydande arkitektoniska och arkitekturhistoriska värden men också ett starkt symbolvärde. Platsens långa historia har därutöver även viktiga social- och samhällshistoriska värden samt ett högt kontinuitetsvärde.

Ur ett kulturhistoriskt perspektiv är det i alla avseenden rekommenderat att de många skiftande historiska spåren bevaras för att vara avläsbara även i framtiden. Inte minst finns det ett stort pedagogiskt värde i kontrasterna mellan enskilda gravkor och rikemansgravar jämfört med det allmänna varvet. Här utgör Österfärnebo ett mycket bra och till stora delar välbevarat exempel. Grönstrukturerna är viktiga för kyrkogårdens karaktär och i detta avseende är det trädraderna längs muren samt alléträden längs den öst-västliga mittgången som har det högsta bevarandevärdet. Med ett bibehållande av dessa träd bevaras både platsens historiska karaktär och en betydande del av upplevelsevärdet.

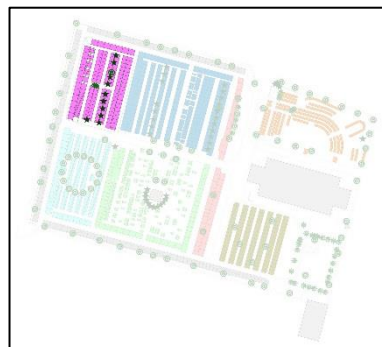

T.v.: En av grindstolparna vid kyrkogårdens norra entré. Här finns bl.a. de gamla smidesgrindarna kvar.
T.h.: Österfärnebo kyrkogård har många skiftande karaktärer. Inom det södra kvarteret står Wittfothska gravkoret sida vid sida med de enkla gravvårdarna i det f.d. allmänna varvet. Just dessa kontraster är av stort kulturhistoriskt värde.

KVARTERENS KARAKTÄR

Nordvästra kvarteret

I det närmaste hela det nordvästra kvarteret består av aktiva gravrätter och det är avsett för jordgravar, större familjegravar längs västra och norra sidan samt mindre inuti kvarteret. Marken är grästäckt och det saknas grusgångar. Inom kvarteret finns både häckar och tujor planterade i rader mellan gravplatserna. Majoriteten av gravvårdarna är tillkomna efter 1900-talets mitt och är, med några undantag, stående, tillverkade av sten och av ungefär samma storlek. Här finns även ett fåtal metallkors samt en sandtäckt grav omgärdad av både en stenram och en hängande kätting.

Denna del av kyrkogården är tillkommen senast under 1700-talet men kan ursprungligen ha tillhört den medeltida begravningsplatsen åtminstone till viss del. Idag karaktäriseras kvarteret av likheten hos gravvårdarna vad gäller storlek och material samt det förhållandevis stora inslaget av växtlighet i jämförelse med övriga kvarter.

Det nordvästra kvarteret utmärker sig, liksom det norra, genom att det har ett förhållandevis stort inslag av växtlighet. Framförallt ger raden av tujor kvarteret en speciell karaktär.

Kulturhistoriska värden och rekommendationer

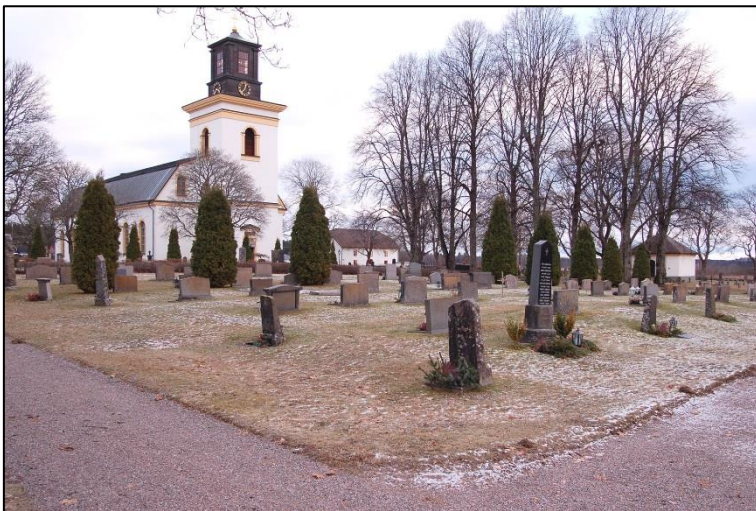
Det nordvästra kvarteret är tämligen homogent idag endast med ett litet inslag av gravvårdar som utmärker sig ur kulturhistorisk synvinkel. Detta i kombination med det förhållandevis stora inslaget av växtlighet ligger till grund för kvarterets karaktär. I den framtida förvaltningen bör kvarteret fortsätta att brukas och förändras som det har gjort till idag. Särskild hänsyn bör dock tas till, i första hand, de gravar som har gjutjärnskors samt den som är omgärdad.

Norra kvarteret

Detta kvarter har sitt ursprung i tidig medeltid då Österfärnebos första kyrka låg här. Efter att den nya kyrkan byggts revs den gamla kyrkan på 1820-talet och kvarteret omvandlades i sin helhet till begravningsplats. Idag finns här både stora familjegravar och rester av små linjegravar i det allmänna varvet. Gravvårdarna skiftar i både storlek och material, från enkla träkors till större stenar, och åldern sträcker sig från 1880-talet och framåt. Marken är grästäckt och det saknas grusgångar inom kvarteret. Växtligheten är blandad; alléträd längs södra sidan, rader av tujor samt låga häckar som avskiljare mellan några av gravraderna. Majoriteten av gravarna är aktiva men framför allt inom det allmänna varvet finns kulturhistoriskt intressanta gravar där gravrätten upphört och efterlevande söks av församlingen.

Det norra kvarteret karaktäriseras av blandningen av gravvårdar med avseende på storlek, material och ålder. Här finns sena 1800-talsvårdar av gjutjärn, träkors från 1900-talets första hälft, stora påkostade och små enkla, tätt placerade stenar. Det förhållandevis stora inslaget av växtlighet utmärker sig i förhållande till de övriga kvarteren. Likaså har alléträden stor betydelse för platsen.

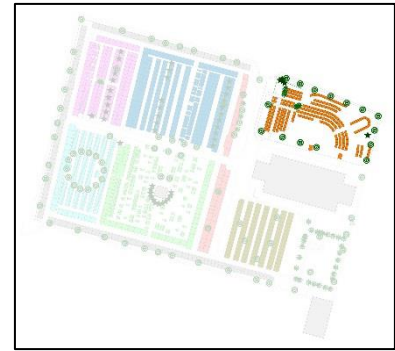
Den stora variationen bland gravvårdarna i kombination med växtligheten ger norra kvarteret dess karaktär. Och trots att det inte finns några synliga spår kvar idag är det av stort kulturhistoriskt värde att detta är platsen för den ursprungliga medeltida kyrkan.

Kulturhistoriska värden och rekommendationer

Det norra kvarteret har ett flertal enskilda gravvårdar av kulturhistoriskt intresse men det finns också ett sammanhängande område bestående av äldre linjegravar som utmärker sig. De tätt placerade, små gravvårdarna av sten och trä är kulturhistoriskt värdefulla eftersom de representerar ett gravskick som inte funnits sedan 1960-talet. Kvarteret skiftar i karaktär i övrigt och inslaget av konventionella gravvårdar från 1900-talets andra hälft är stort. I den framtida förvaltningen bör stor hänsyn tas till de kvarvarande linjegravarna i kvarterets mitt samt de enskilt utpekade större gravvårdarna. I övrigt bör kvarteret fortsätta att brukas, förändras och förvaltas som det gjort till idag. Befintliga alléträd har höga natur- och upplevelsevärden och bör därför bevaras och ersättas av nya då de måste tas ner.

Nordöstra kvarteret

På gravkartan utmärker sig detta kvarter genom den moderna, delvis bågformade placeringen av gravplatserna. Men i praktiken har kvarteret endast tagits i bruk till en mindre del närmast kyrkogårdsentrén. Här har anlagts en urnlund i sen tid vilken ger kvarteret en speciell karaktär då gravarna kan placeras tätt. Intrycket påminner om några partier i det ännu bevarade allmänna varvet i södra kvarteret. I urnlunden är dock gravvårdarna mer påkostade. Bland dessa är ett flertal stående men majoriteten är liggande. Samtliga är tillverkade av sten och generellt mindre än det som är brukligt på jordgravar.

Kvarteret är grästäckt men gången genom urnlunden är belagd med skiffer. De 2/3 av kvarteret som sträcker sig öster om urnlunden är inte ännu tagna i bruk. Här finns endast två äldre gravvårdar över tidigare verksamma präster i församlingen. Nordöstra kvarteret tillhör den del av kyrkogården som tillkom efter kyrkans uppförande i början av 1800-talet. Växtligheten utgörs huvudsakligen av lönnar längs kvarterets samtliga sidor. Längs den östra sidan finns även en ädelgran och inom urnlunden finns ett mindre inslag av låga buskar. Kyrkogårdsmuren löper längs kvarterets norra och östra gräns.

Kvarteret karaktäriseras av kontrasten mellan urnlunden med sina tätt placerade gravar och den öppna gräsytan öster därom. Inramningen med kyrkogårdsmuren och raden av stora lönnar är av stor betydelse för upplevelsen av hela kyrkomiljön.

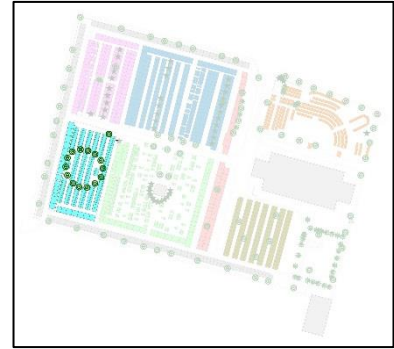
Urnlunden med sina tätt placerade gravvårdar står i tydlig kontrast till resten av nordöstra kvarterets öppna gräsyta. Tack vare de många unga gravarna är inslaget av ombonade planteringar och lyktor m.m. stort.

Kulturhistoriska värden och rekommendationer

Som följd av att urnlunden tillkommit i sen tid är gravvårdarna huvudsakligen unga och fortfarande aktiva. Gravskicket med kremering och gravsättning i urnor började växa fram redan i slutet av 1800-talet men blev allmänt accepterat först efter 1950. Idag dominerar urnsättning som gravskick med mer än 3/4 av alla begravningar nationellt sett. I relation till de äldre gravkvarteren utgör därför urnlunden en viktig del av den allmänna svenska kyrkogårdshistorien vilket är ett kulturhistoriskt värde. I den framtida förvaltningen bör nordöstra kvarteret fortsätta att brukas och utvecklas som det gör idag. Särskild hänsyn bör dock tas till de två äldre gravvårdarna i kvarterets södra del då de kan kopplas till präster som tidigare varit verksamma i församlingen. Det är också av stor vikt att lönnarna fr.a. längs kyrkogårdsmuren bevaras och ersätts av nya när de måste tas ner.

Sydvästra kvarteret

Inom detta kvarter är det endast de gamla stora gravarna längs de västra och södra sidorna som är i anspråkstagna. Gravplatserna inom resten av kvarteret är inte ännu i bruk och här finns inte heller några gångar. Den runda trädkrans som syns på gravkartan togs bort under 2016 och idag är ytan enbart täckt med gräs. En låg häck löper längs de västra, södra och östra sidorna vilken avskärmar de äldre större gravplatserna från de mindre i kvarterets mitt. I det nordöstra hörnet står en ensam lönn.

Det sydvästra kvarteret kan till en mindre del ha sitt ursprung i den medeltida begravningsplatsen men är till större delen med säkerhet tillkommen under 1700-talets andra hälft. Gravvårdarna skiftar i storlek men är alla tillverkade av sten. En är omgärdad både av en stenram och av gjutjärnsstolpar med kätting. Den är därtill grustäckt. Flertalet av gravarna är familjegravar och åldern sträcker sig från början av 1900-talet och framåt.

Kvarteret karaktäriseras snarare av frånvaron av gravar och växtlighet än av det som finns här. De stora gravplatserna gör att gravvårdarna står med långa avstånd mellan varandra vilket ger ett något glest intryck.

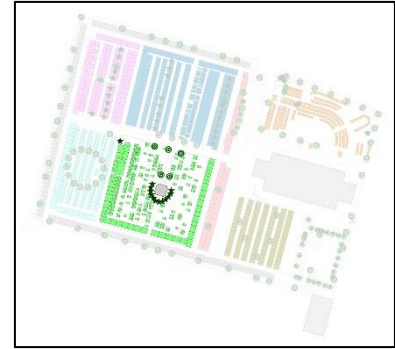
Upplevelsen av det sydvästra kvarteret domineras av den stora öppna ytan i mitten. Här finns gravplatser men varken aktiva gravar eller äldre gravvårdar. Det öppnar för möjligheter att gestalta och disponera platsen på ett fritt sätt i framtiden.

Kulturhistoriska värden och rekommendationer

Här finns några gravvårdar av kulturhistoriskt intresse men kvarteret som helhet karaktäriseras mer av de framtida möjligheterna än av värdet av dess historia. De stora familjegravarna längs de södra och västra sidorna bör brukas och förvaltas på det sätt de gör idag medan kvarteret i övrigt bör ges möjligheten till ett nytt framtida innehåll och en ny gestaltning.

Södra kvarteret

Det södra kvarteret är kyrkogårdens kulturhistoriskt mest intressanta p.g.a. dess tydliga kontraster i såväl gravskick som samhällsskick. Mest påtagligt är det i kvarterets mitt där det Wittfothska gravkoret står. En påkostad byggnad ämnad att ge plats åt en enda släkt på tidstypiskt 1600- och 1700-talsvis. Runt om finns det allmänna varvet; tätt placerade, små s.k. linjegravar som uppläts gratis åt mindre bemedlade församlingsmedlemmar. Längs de östra, södra och västra sidorna finns större familjegravar av vilka ett flertal i nordvästra hörnet är inramade och grustäckta. Kvarteret har till stor del sitt ursprung i den medeltida begravningsplatsen men blev utökat på 1700-talet. De äldsta gravvårdarna är resta under 1800-talets andra hälft, bl.a. den största över Edvard Otto Benedicks.

Gravvårdarna skiljer sig avsevärt i både storlek och material. Sten dominerar, små och stora, stående och liggande, men det finns också kors av både metall och trä. Några av de mindre gravarna har små planteringsytor framför gravvården inramade av brädor ställda på högkant. Marken är täckt av gräs och det saknas grusade gångar. Växtligheten utgörs endast av alléträden längs kyrkogårdens öst-västliga mittgång samt två parställda lönnar framför Wittfothska gravkoret. De buskar som på gravkartan ramar in Wittfothska gravkoret finns inte längre kvar.

Kvarteret karaktäriseras av kontrasterna mellan de påkostade gravvårdarna på de köpta gravplatserna och de enkla gravvårdarna på de av församlingen upplåtta gravarna. Det Wittfothska gravkoret utmärker sig till följd av att de omgivande gravvårdarna är små samt att kvarteret numera i det närmaste helt saknar växtlighet.

Det södra kvarteret är kyrkogårdens mest komplexa och kulturhistoriskt värdefulla. Här står ett adligt gravkor från 1780-talet sida vid sida med det tidiga 1900-talets linjegravar i det allmänna varvet. Dessutom finns ett flertal påkostade och medvetet utformade grustäckta gravar i det nordvästra hörnet.

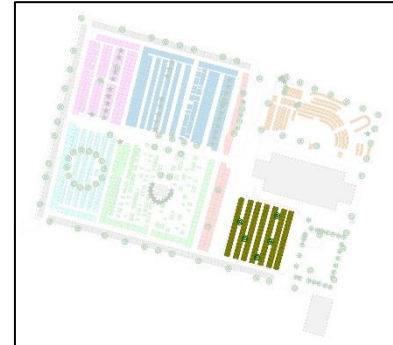
Kulturhistoriska värden och rekommendationer

Det södra kvarteret är i sin helhet synnerligen värdefullt ur kulturhistorisk synvinkel. Här finns den svenska kyrkogårdshistorien representerad med flera av sina allra tydligaste och mest intressanta avtryck; adelns påkostade privata gravkor från 1700-talet, 1800-talets påkostade privata inhägnade gravar och 1800- och 1900-talets allmänt upplåtta linjegravar vilka saknade både gravrätt och bestämmanderätt gällande utsmyckningen. Här finns stora gravvårdar med en arkitektonisk gestaltning jämte enkla träkors. I framtiden bör detta kvarter förvaltas med utgångspunkt i dess kulturhistoriska värden. Befintliga gravvårdar bör bevaras trots att ett stort antal gravar troligen saknar efterlevande.

Tomma gravplatser kan med fördel tas i anspråk under förutsättning att gravvårdarna är små för att inte bryta mot kvarterets allmänna karaktär. Ny växtlighet bör undvikas för att bibehålla det nuvarande, mer historiskt korrekta utseendet (jämför med bilden på sid 7). Befintliga alléträd har dock höga natur- och upplevelsevärden och bör därför bevaras och ersättas av nya då de måste tas ner.

Sydöstra kvarteret

Detta kvarter är troligen taget i allmänt bruk förhållandevis sent, i likhet med det nordöstra. Trots att utrymmet fanns redan efter att kyrkan byggts vid början av 1800-talet började den östra delen av kyrkogården sannolikt att användas som allmän begravningsplats först efter att de båda kyrkogårdshalvorna slagits samman på 1920-talet. Innan dess hade det dock med säkerhet skett jordfästningar av präster här. Gravarna i det sydöstra kvarteret är tillkomna från 1920-talet och framåt och majoriteten av dem är familjegravar. De förhållandevis stora gravplatserna medför att gravvårdarna står på behörigt avstånd från varandra. Gravvårdarna är uteslutande tillverkade av sten och av ungefär samma storlek. Med några undantag är stenarna placerade stående.

Kvarteret saknar såväl grusgångar som växtlighet. Istället karaktäriseras platsen av de uppstickande gravvårdarna på den i övrigt släta, gräsklädda ytan. Ett utmärkande drag för sydöstra kvarteret är också att samtliga gravar är orienterade mot väster. De träd som redovisas på gravkartan finns inte längre kvar.

Sydöstra kvarteret har en tydlig struktur med relativt stora familjegravar vilka alla vänder sig mot väster. I frånvaron av annan växtlighet än gräs är det de jämnstora gravvårdarna av sten som dominerar upplevelsen av platsen.

Kulturhistoriska värden och rekommendationer

Det sydöstra kvarteret har en enkelhet och saklighet som påminner starkt om funktionalismens idéer. Kvarteret tillkom också under denna period vilken sammanfaller med tiden efter att kyrkogårdens två halvor slagits samman på 1920-talet. Gravplatserna är ordnade i rader både vertikalt och horisontellt och samtliga gravvårdar är tillverkade av sten med ungefär samma storlek. Inom kvarteret är det få gravvårdar som utmärker sig ur kulturhistorisk synvinkel men som helhet har det en tydligt modern och enhetlig karaktär med ett betydande kulturhistoriskt värde. I den framtida förvaltningen bör kvarteret brukas som det gjort till idag med särskild hänsyn till helheten med avseende på struktur och karaktär.

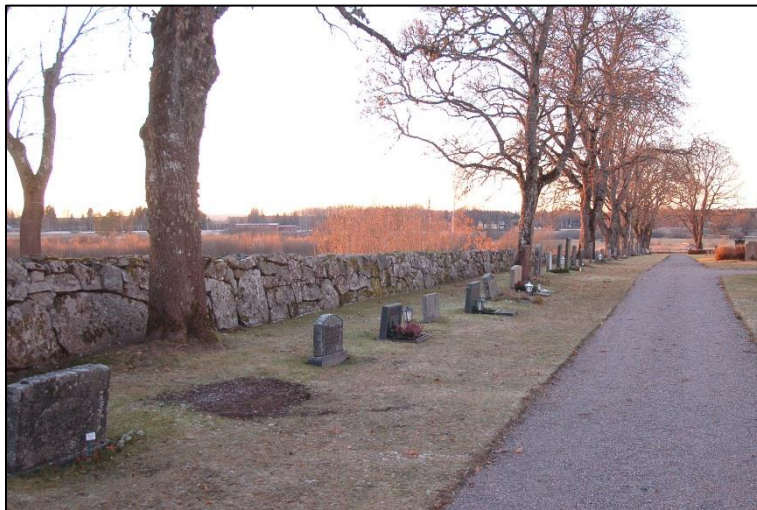
Kvarteret längs muren

Det långa kvarter som följer kyrkogårdsmurens södra, västra och norra sida domineras, i likhet med många andra kyrkogårdar, av stora och i många fall påkostade familjegravar. Kvarteret fick sin slutgiltiga storlek och form i samband med sammanslagningen av kyrkogårdens två halvkor på 1920-talet. Men då förlängdes enbart den södra sidan österut. Gravplatserna längs de västra och norra sidorna har troligen funnits betydligt längre än så då de ligger inom de kvarter som tillkommit före 1700-talets slut. Den äldsta av dagens gravvårdar restes på 1860-talet.

Gravvårdarna inom kvarteret är genomgående tillverkade av sten. Storlekarna skiftar och de största och mest påkostade finns längs delar av den södra men framförallt den västra sidan. Bl.a. står brukspatronen på Gysinge bruk, Bernhard Benedicks, gravvård som fond i änden av kyrkogårdens öst-västliga mittgång. Ett par av gravarna är grustäckta och inramade. Växtligheten utgörs av de stora lönnarna längs muren och marken är täckt av gräs.

Kvarteret karaktäriseras främst av de stora påkostade gravvårdarna även om en många, främst längs de södra och norra sidorna, är av en mer konventionell storlek. Träden, muren och det bakomliggande öppna odlingslandskapet utgör en vacker fond till kvarteret.

Kvarteret som sträcker sig längs muren rymmer ett flertal kulturhistoriskt intressanta gravvårdar av det mer påkostade slaget. Inramningen med raden av lönnar, kyrkogårdsmuren och det omgivande öppna landskapet är av stort värde för upplevelsen av platsen.

Kulturhistoriska värden och rekommendationer

I likhet med många andra gamla kyrkogårdar innehåller kvarteret längs muren ett flertal stora och påkostade familjegravar även i Österfärnebo. Det fungerar också som yttre gräns för kyrkomiljön mot det omgivande profana landskapet. Kyrkogårdsmuren och raderna av stora lönnar inom kvarteret har stor betydelse för upplevelsen av hela kyrkomiljön och har därför höga natur- och upplevelsevärden. I den framtida förvaltningen bör kvarteret fortsätta att brukas och förändras som det gjort till idag med särskild hänsyn till de gravvårdar som pekats ut som kulturhistoriskt intressanta. Det är också av stor vikt att lönnarna bevaras och ersätts av nya när de måste tas ner.

Nord-sydliga kvarteret

Detta kvarter består av stora familjegravar med flera exempel på påkostade gravvårdar. Dess placering längs gången framför kyrkan, och tidigare längs landsvägen, har alltid varit representativ. Norra delen av kvarteret hör möjligen till den medeltida begravningsplatsen medan den södra delen troligen är tillkommen på 1700-talet. Före sammanslagningen av kyrkogårdens östra och västra del bör det ha funnits ett staket eller en mur längs hela kvarterets östra sida, med en ingång på samma plats som dagens mittgång.

Samtliga gravvårdar är tillverkade av sten och de äldsta, varav en är rest 1890, finns i den norra delen. Här finns två grustäckta gravar med inramningar, marken i övrigt är täckt av gräs. Växtligheten består av en rad med lönnar samt en avskiljande låg häck inom den södra delen av kvarteret.

Det nord-sydliga kvarteret karaktäriseras främst av skillnaden mellan de äldre och större gravvårdarna i norra delen och de mindre i den södra. De stora lönnarna skänker en känsla av tid och värdighet till platsen.

Det nord-sydliga kvarteret följer östra gränsen för den gamla delen av kyrkogården. Fram t.o.m. 1925 bör det ha funnits en mur här med ungefär samma sträckning som gatlyktorna på bilden. Den norra delen av kvarteret har äldre gravvårdar och en äldre struktur än den södra delen. Den södra har förnyats helt eller delvis efter att kyrkogårdens två halvor slogs samman.

Kulturhistoriska värden och rekommendationer

Detta kvarter har en viktig plats i berättelsen om kyrkomiljön i Österfärnebo då det före år 1925 utgjorde den östra gränsen för den gamla begravningsplatsen. Således skall t.ex. lönnarna tolkas som en del av en äldre inramning snarare än ett inslag mitt på kyrkogården som de upplevs idag. Här finns ett flertal kulturhistoriskt intressanta gravvårdar, fr.a. i den norra delen av kvarteret. I den framtida förvaltningen bör kvarteret brukas som det gjort till idag men med särskild hänsyn till den norra delen. Raden av lönnar är betydelsefull både för upplevelsen av kyrkogårdsmiljön och för dess historia. Dessutom har träden höga naturvärden. Därför bör de bevaras och ersättas av nya när de måste tas ner.

Minneslunden

Kvarteret inom vilken minneslunden finns omfattar även området närmast muren och sockenstugan i sydöstra hörnet av kyrkogården. Här finns några gravvårdar av kulturhistoriskt intresse som plockats bort från sina ursprungliga gravplatser. Här finns också kyrkogårdsbesökarnas ingång till en öppen toalett i sockenstugan. Kvarteret har sitt ursprung i det tidiga 1800-talet då kyrkan byggdes. Växtligheten utgörs av lönnar samt buskar främst kring minneslunden. Till minneslunden leder en gång belagd med skiffer men i övrigt är marken täckt av gräs. I den östra muren står en liten transformatorstation, vitputsad med gul takfot och spåntäckt tak.

Minneslunden anlades 1987 och är enkel och värdig, markerad med en cirkelformad plattrad, en större naturligt formad sten samt en liten springbrunn. Platsen karaktäriseras av sin lågmäldhet i kombination med de höga omgivande träden. Det öppna odlingslandskapet utgör därtill en vacker fond till minneslunden.

Minneslunden utgör ett lågmäلت inlag i kyrkogårdens sydöstra hörn. Här finns inga andra gravplatser och utsikten sträcker sig förbi kyrkogårdsmuren, de stora lönnarna och sockenmagasinet ut mot det öppna odlingslandskapet. Längs muren står en handfull gravvårdar som plockats bort från sina gravplatser. Några av dessa är dock trasiga.

Kulturhistoriska värden och rekommendationer

Platsen för minneslunden är en kombination av den anlagda lunden och den omgivande grönytan, avgränsad med kyrkogårdsmuren, raden av lönnar och sockenmagasinet mot öster och söder. Tillsammans med utsikten över det angränsande odlingslandskapet skapas en stillsam och öppen plats med betydande upplevelsevärden. Raden av omhändertagna äldre gravvårdar kan upplevas något förvirrande men de är alla av kulturhistoriskt intresse så ett fortsatt bevarande är önskvärt. I den framtida förvaltningen bör minneslunden fortsätta att brukas som idag. De omhändertagna gravvårdarna bör även fortsättningsvis få vara kvar då i det närmaste samtliga representerar typer som numera inte längre tillverkas. De stora träden har höga natur- och upplevelsevärden och bör därför bevaras samt ersättas av nya då de måste tas ner.

GRAVVÅRDAR AV SÄRSKILT KULTURHISTORISKT INTRESSE

För den övervägande majoriteten av befolkningen är gravvården det sista – och kanske det enda – fysiska spåret man lämnar efter sig. För de anhöriga är det en plats att återvända till för att minnas eller sörja men med tiden försvinner även de. Kvar finns gravvården, inte bara som ett minne över en person utan också ett minne av den tid och historia som format samtiden. Tillsammans med begravningsplatsens övriga gravvårdar skildras en berättelse för den som vill läsa. Och i denna berättelse finns inte bara det uppenbara uttrycket för livets förgänglighet utan också uttryck för olika samhällsskikt, genusperspektiv, personhistorier, händelser, konstnärlighet och arkitektoniska ideal, livsbetraktelser osv. Oavsett hur gravvården ser ut bär den därför ett betydelsefullt kulturhistoriskt värde, i sig själv eller som del av helheten.

Vid en inventering av detta slag är avsikten att identifiera enskilda gravvårdar med särskilt kulturhistoriskt värde. För detta har ett antal urvalskriterier ställts upp vilka redovisas nedan. Kriterierna har sin grund i Riksantikvarieämbetets skrifter *Vägledning för inventering av kyrkogårdar och begravningsplatser* av Birgitta Hoberg (1990) samt *Kulturhistorisk värdering av bebyggelse* av Axel Unnerbäck (2002). Värderingen är lokal, d.v.s. inga jämförelser har gjorts med begravningsplatser och gravvårdar i övriga länet eller landet.

Urvalskriterier

Gravvårdar av person- och/eller lokalhistoriskt intresse

Överallt på landets kyrkogårdar finns personer begravda som är välbekanta eller kända i vidare kretsar. Det kan vara starka eller betydelsefulla lokala personligheter likaväl som personer som blivit nationellt uppmärksammade inom politik, idrott, litteratur, musik eller liknande. Dessa personer har ofta en stark förankring i lokalsamhället vilket är kulturhistoriskt värdefullt. En inventering av detta slag har dock svårt att peka ut samtliga av dessa gravvårdar då den lokalhistoriska kunskapen inte sällan är begränsad. Därför måste inventeringen fyllas på med sådan information där den saknas.

Gravvårdar av speciellt samhällshistoriskt intresse

Gravvårdar kan vara tydliga förmedlare av samhällshistoriskt betydelsefulla händelser. Ett exempel på detta är de många gravvårdar som tillkom i spåren av spanska sjukan på 1910-talet. Epidemin skördade 10 000-tals liv bara i Sverige. På vissa kyrkogårdar finns än idag ett stort antal gravvårdar från åren 1918–20, ofta samlade i närhet av varandra. Andra exempel kan vara gravvårdar över de förolyckade vid Estoniakatastrofen 1994 och tsunamikatastrofen 2004. Dessa händelser är starkt förankrade i det kollektiva minnet. På lokal nivå kan gravvårdar berätta om händelser relaterade till sjöfart, industriverksamhet, krig etc. Samtliga av dessa exempel är viktiga ur ett samhällshistoriskt perspektiv och därför också särskilt kulturhistoriskt värdefulla.

Gravvårdar av speciellt socialhistoriskt intresse

Historiskt sett har gravvårdarna varit ett tydligt uttryck för en persons position i lokalsamhället. Från 1600- och 1700-talens adelsmän som lät uppföra egna gravkor till de fattigas gravar som samlades i det så kallade *allmänna varvet*. I det allmänna varvet uppläts enkla gravar utan kostnad och gravsättningen skedde kronologiskt. Det medförde bland annat att makar ofta gravsattes på olika platser. Kyrkogårdens övriga gravplatser kunde köpas och smyckas för den som hade råd. Gravvårdarna förmedlar allt emellanåt också intressant information om yrkes- eller ståndstillhörighet, ideellt engagemang, personliga prestationer etc. Genom titlar och andra inskriptioner förmedlas på så vis de gravsatta personernas roll i lokalsamhället. De olika sociala perspektiven ger en bild av vårt gemensamma förflutna och det är ett betydelsefullt kulturhistoriskt värde.

Gravvårdar med speciell konstnärlig utsmyckning

Under detta kriterium sammanfattas gravvårdar med en konstnärlig eller arkitektonisk utformning som utmärker sig i förhållande till begravningsplatsen i övrigt. Avvikelsen är inte knuten till den konstnärliga kvaliteten utan kan lika gärna representeras av en annorlunda eller tydligt hantverksmässig utformning jämfört med samtida gravvårdar.

Gravvårdar av annat material än sten

Gravvårdar av trä och metall av olika slag är idag få i relation till de som tillverkats av sten. De är dessutom känsligare för väder och vind. Många har ruttnat bort eller rostat sönder med tiden. Gjutjärnskors är känsliga för mekanisk åverkan och spricker lätt. Samtidigt är de svåra att svetsa eller renovera på annat sätt vilket gjort att de ofta skrotats efter en mer omfattande skada om de stått på en återlämnad gravplats. Idag tillverkas inte längre några gjutjärnskors och sällan gravvårdar av andra typer av metall. Träets förgänglighet gör att anhöriga sällan väljer det som material för sina gravvårdar. Sammantaget gör detta att gravvårdar av andra material än sten blir allt mer sällsynta på våra begravningsplatser. Det gör dem särskilt kulturhistoriskt värdefulla.

Gravvårdar av sällsynt typ

Gravvårdar som tydligt avviker från de allmänna rådande samtida eller lokala idealen och som har en stark egen karaktär kan betraktas som sällsynta. Det kan gälla formen eller materialet likaväl som en eventuell inskription eller utsmyckning. Genom att vara sällsynta kan dessa gravvårdar ha ett särskilt kulturhistoriskt värde.

Gravvårdar med miljöskapande betydelse

Liksom gravkvarteren har betydelse för upplevelsen av miljön på kyrkogården eller begravningsplatsen kan enskilda gravar ha stor betydelse för ett kvarter eller en del av miljön som helhet. En central placering, särskild utsmyckning, påtaglig storlek eller inhägnad kan vara exempel på egenskaper som gör att gravvården upplevs som miljöskapande.

GRAVVÅRDSFÖRTECKNING

Nordvästra kvarteret

	<p>Kvarter Nordvästra</p> <p>Gravnummer Ö 04 540</p> <p>Tillkomstår ?</p> <p>Inskription</p> <p>Kulturhistoriskt värde Annat material än sten, miljöskapande betydelse</p>
	<p>Kvarter Nordvästra</p> <p>Gravnummer Ö 04 541</p> <p>Tillkomstår 1961</p> <p>Inskription Axel Eriksson Familjegrav</p> <p>Kulturhistoriskt värde Socialhistoriskt intresse, annat material än sten, miljöskapande betydelse</p>
	<p>Kvarter Nordvästra</p> <p>Gravnummer Ö 04 587-588</p> <p>Tillkomstår 1891</p> <p>Inskription H. H. Landbonden Jon Olsson [i] Wiista, Född 1833 Död 1891</p> <p>Kulturhistoriskt värde Annat material än sten, miljöskapande betydelse</p>
	<p>Kvarter Nordvästra</p> <p>Gravnummer Ö 04 998-999</p> <p>Tillkomstår 1989</p> <p>Inskription Nils-Erik Berggren * 5 10 1929 † 15 9 1989</p> <p>Kulturhistoriskt värde Annat material än sten, sällsynt typ</p>

Norra kvarteret

	<p>Kvarter Norra</p> <p>Gravnummer Ö 05 271</p> <p>Tillkomstår 1943</p> <p>Inskription Gustaf Klang 1854–1943, Hustrun Augusta Klang 1872–1942</p> <p>Kulturhistoriskt värde Konstnärlig utsmyckning</p>
---	---

	<p>Kvarter Norra</p> <p>Gravnummer Ö 05 226-271, 184-209</p> <p>Tillkomstår</p> <p>Inskription</p> <p>Kulturhistoriskt värde Socialhistoriskt intresse, annat material än sten, miljöskapande betydelse</p>
	<p>Kvarter Norra</p> <p>Gravnummer Ö 05 270</p> <p>Tillkomstår 1942</p> <p>Inskription Anna Karolina Lind * 1900 † 1942</p> <p>Kulturhistoriskt värde Konstnärlig utsmyckning</p>
	<p>Kvarter Norra</p> <p>Gravnummer Ö 05 243-248, 205-209</p> <p>Tillkomstår</p> <p>Inskription</p> <p>Kulturhistoriskt värde Socialhistoriskt intresse, annat material än sten, miljöskapande betydelse</p>
	<p>Kvarter Norra</p> <p>Gravnummer Ö 05 25-28</p> <p>Tillkomstår 1926</p> <p>Inskription Stående sten: Kronofogden Axel O M Olsson 7/10 1869–21/11 1951, Hilma 1874–1932, Emil 1877–1958, Elsa 1908–1986, Carl 1882–1980 Liggande sten: O Olsson Familjegrav</p> <p>Kulturhistoriskt värde Socialhistoriskt intresse, konstnärlig utsmyckning, sällsynt typ</p>
	<p>Kvarter Norra</p> <p>Gravnummer Ö 05 256</p> <p>Tillkomstår 1944</p> <p>Inskription Kristina Olsson 1871–1944</p> <p>Kulturhistoriskt värde Socialhistoriskt intresse, annat material än sten, sällsynt typ</p>
	<p>Kvarter Norra</p> <p>Gravnummer Ö 05 234</p> <p>Tillkomstår 1947</p> <p>Inskription Här vilar F. Soldaten A G Käll 17/4 1861–26/8 1948</p> <p>Kulturhistoriskt värde Socialhistoriskt intresse, annat material än sten, sällsynt typ</p>

	<p>Kvarter Norra</p> <p>Gravnummer Ö 05 227</p> <p>Tillkomstår 1948</p> <p>Inskription P E Andersson Österbor * 1868 † 1949</p> <p>Kulturhistoriskt värde Socialhistoriskt intresse, annat material än sten, sällsynt typ</p>
	<p>Kvarter Norra</p> <p>Gravnummer Ö 05 220</p> <p>Tillkomstår 1950</p> <p>Inskription Sven Persson [i] Berrek</p> <p>Kulturhistoriskt värde Socialhistoriskt intresse, annat material än sten, sällsynt typ</p>
	<p>Kvarter Norra</p> <p>Gravnummer Ö 05 578-581</p> <p>Tillkomstår 1926</p> <p>Inskription L O Larsson Wreta, Lars 1866–1933, Kristina 1860–1945, John 1893–1926, Frans 1897–1986, Helga 1908–1970</p> <p>Kulturhistoriskt värde Konstnärlig utsmyckning, miljöskapande betydelse</p>
	<p>Kvarter Norra</p> <p>Gravnummer Ö 05 582-585</p> <p>Tillkomstår 1885</p> <p>Inskription H. H. Förre Hemmansegaren Jonas Andersson i Bahlsta 16/11 1820–5/5 1885, Jonas Jonsson i Rasbo 27/10 1830–14/5 1885</p> <p>Kulturhistoriskt värde Socialhistoriskt intresse, konstnärlig utsmyckning, annat material än sten, sällsynt typ, miljöskapande betydelse</p>
	<p>Kvarter Norra</p> <p>Gravnummer Ö 05 606-609</p> <p>Tillkomstår 1925</p> <p>Inskription A Persson [i] Berrek Familjegrav</p> <p>Kulturhistoriskt värde Konstnärlig utsmyckning, sällsynt typ, miljöskapande betydelse</p>
	<p>Kvarter Norra</p> <p>Gravnummer Ö 05 79-80</p> <p>Tillkomstår 1882</p> <p>Inskription H. H. L G Pousette, Född 8/5 1809 Död 30/3 1882</p> <p>Kulturhistoriskt värde Annat material än sten, miljöskapande betydelse</p>

	<p>Kvarter Norra</p> <p>Gravnummer Ö 05 109-112</p> <p>Tillkomstår 1915</p> <p>Inskription Kungsgårdens Familjegrav</p> <p>Kulturhistoriskt värde Lokalhistoriskt intresse, socialhistoriskt intresse, konstnärlig utsmyckning, miljöskapande betydelse</p>
	<p>Kvarter Norra</p> <p>Gravnummer Ö 05 292-295</p> <p>Tillkomstår 1954</p> <p>Inskription Stående sten: Kumlin Liggande sten t.v.: Vincent 1912–1976, Thea F Östlund 1907–1999 Liggande sten t.h.: Karl Agust 1884–1963, Emma Lovisa 1879–1954, Emma Matilda 1879–1960</p> <p>Kulturhistoriskt värde Konstnärlig utsmyckning</p>
	<p>Kvarter Norra</p> <p>Gravnummer Ö 05 273-275</p> <p>Tillkomstår 1826</p> <p>Inskription Länsmannen O Bergström 1784–1826, Hans hustru Anna 1802–1853, Sonen Lars Olof 1827–1868, Hans hustru Brita 1826–1882</p> <p>Kulturhistoriskt värde Socialhistoriskt intresse, konstnärlig utsmyckning, miljöskapande betydelse</p>
	<p>Kvarter Norra</p> <p>Gravnummer Ö 05 464-465</p> <p>Tillkomstår 1965</p> <p>Inskription Hulda Charlotta Blomgren 3/3 1892–20/11 1965, Ragnar Blomgren 30/12 1892–31/10 1978</p> <p>Kulturhistoriskt värde Annat material än sten, sällsynt typ</p>
	<p>Kvarter Norra</p> <p>Gravnummer Ö 05 482-483</p> <p>Tillkomstår 1967</p> <p>Inskription Lärarinnan Lovisa Lindblom 6/2 1873–16/6 1967, Ludvig Lindblom 1/2 1901–6/7 1977</p> <p>Kulturhistoriskt värde Socialhistoriskt intresse</p>

Nordöstra kvarteret

	<p>Kvarter Nordöstra</p> <p>Gravnummer Kulturgrav</p> <p>Tillkomstår 1867 (?)</p> <p>Inskription Prosten P L Wallner * ? † 1867 (?)</p> <p>Kulturhistoriskt värde Person- och lokalhistoriskt intresse, socialhistoriskt intresse, konstnärlig utsmyckning, miljöskapande betydelse</p>
	<p>Kvarter Nordöstra</p> <p>Gravnummer Kulturgrav</p> <p>Tillkomstår 1868</p> <p>Inskription Komministern Carl Fehrnborg 1816–1897, Lektorn OL JM Fehrnborg 1858–1891, Märta Fehrnborg 1865–1868</p> <p>Kulturhistoriskt värde Person- och lokalhistoriskt intresse, socialhistoriskt intresse, konstnärlig utsmyckning, miljöskapande betydelse</p>

Sydvästra kvarteret

	<p>Kvarter Sydvästra</p> <p>Gravnummer Ö 03 99</p> <p>Tillkomstår 1914</p> <p>Inskription A G Asks Mattön Familjegrav</p> <p>Kulturhistoriskt värde Socialhistoriskt intresse, miljöskapande betydelse</p>
	<p>Kvarter Sydvästra</p> <p>Gravnummer Ö 03 107</p> <p>Tillkomstår 1913</p> <p>Inskription Hem-eg J Jonsons i Åhs Familjegrav, Här hvilar hustrun Anna Jonson ?–1905, Jonas Jonson ?–1906, Johan Jonson 21/1 1878–2/1 1948, Hustrun Hulda 16/3 1890–11/8 1971, Sonen Gilbert 27/9 1912–31/10 1970</p> <p>Kulturhistoriskt värde Socialhistoriskt intresse, konstnärlig utsmyckning, miljöskapande betydelse</p>

Södra kvarteret

	<p>Kvarter Södra</p> <p>Gravnummer Ö 02 37-39</p> <p>Tillkomstår ?</p> <p>Inskription Hem-eg J E Erikson [i] Ås Familjegrav, Hebr 11:13</p> <p>Kulturhistoriskt värde Socialhistoriskt intresse, konstnärlig utsmyckning, miljöskapande betydelse</p>
---	--

	<p>Kvarter Södra</p> <p>Gravnummer Ö 02 126-129</p> <p>Tillkomstår 1877</p> <p>Inskription Stora stenen: Edvard Otto Benedicks 1818–1877 Familjegrav Södra stenen: Gustaf Benedicks Född 18/4 1848 Död 25/11 1918 Brukspatron K.W.O RNO, Hans Hustru Anna Benedicks Född 29/1 1853 Död 17/5 1928 F. Benedicks, Sonen Axel Benedicks Född 9/10 1876 Död 30/10 1933 Agronom Norra stenen: Edvard Otto Benedicks Född 22/4 1818 Död 2/2 1877, Brukspatron RNO, Hustrun Sofia Elisabet Benedicks Född 16/8 1839 Död 3/10 1916 F. Tholander</p> <p>Kulturhistoriskt värde Person- och lokalhistoriskt intresse, samhällshistoriskt intresse, socialhistoriskt intresse, konstnärlig utsmyckning, sällsynt typ, miljöskapande betydelse</p>
	<p>Kvarter Södra</p> <p>Gravnummer Ö 02 133</p> <p>Tillkomstår 1966</p> <p>Inskription Maria Reinhold 1898–1966</p> <p>Kulturhistoriskt värde Socialhistoriskt intresse, annat material än sten, sällsynt typ</p>
	<p>Kvarter Södra</p> <p>Gravnummer Ö 02 112-115</p> <p>Tillkomstår 1926, 1922</p> <p>Inskription Södra stenen: Kyrkoherden Fredrik Nilssons Familjegrav 1851–1926, Hans Hustru Ellen Josefin Desideria F. Backman 1861–1933, Dottern Ingegerd 1887–1956 Norra stenen: Bruksförvaltaren i Vestanå bruk Jan Olof Fegelin 12/9 1863–15/4 1922</p> <p>Kulturhistoriskt värde Samhällshistoriskt intresse, socialhistoriskt intresse, konstnärlig utsmyckning, miljöskapande betydelse</p>
	<p>Kvarter Södra</p> <p>Gravnummer Ö 02 109-111</p> <p>Tillkomstår 1878</p> <p>Inskription Veterinären C A Duvander 2 Dec 1832–29 Maj 1878, Sofia Elisabet F. Ehrnström 8 Juni 1839–22 April 1920</p> <p>Kulturhistoriskt värde Socialhistoriskt intresse, konstnärlig utsmyckning, miljöskapande betydelse</p>
	<p>Kvarter Södra</p> <p>Gravnummer Ö 02 107-108</p> <p>Tillkomstår 1959</p> <p>Inskription Kyrkoherden Erik Helleni 24/1 1890–7/6 1959, Makan Alma 25/12 1891–9/5 1976</p> <p>Kulturhistoriskt värde Samhällshistoriskt intresse, socialhistoriskt intresse, sällsynt typ, miljöskapande betydelse</p>

	<p>Kvarter Södra</p> <p>Gravnummer Ö 02 125</p> <p>Tillkomstår 1946</p> <p>Inskription Provinsialläkaren Assar Hellichius 1894–1946, Maja Hellichius 1893–1981</p> <p>Kulturhistoriskt värde Samhällshistoriskt intresse, socialhistoriskt intresse, konstnärlig utsmyckning, sällsynt typ, miljöskapande betydelse</p>
	<p>Kvarter Södra</p> <p>Gravnummer 169-170</p> <p>Tillkomstår</p> <p>Inskription</p> <p>Kulturhistoriskt värde Socialhistoriskt intresse, konstnärlig utsmyckning, sällsynt typ, miljöskapande betydelse</p>
	<p>Kvarter Södra</p> <p>Gravnummer 482</p> <p>Tillkomstår 1957</p> <p>Inskription Statsrådet f d Riksgäldsfullmäktigen och riksdagsmannen Bernhard Näsgård 16/4 1891–8/7 1957, Hans Maka Ellen 18/6 1883–11/4 1972</p> <p>Kulturhistoriskt värde Person- och lokalhistoriskt intresse, samhällshistoriskt intresse, socialhistoriskt intresse, konstnärlig utsmyckning, miljöskapande betydelse</p>
	<p>Kvarter Södra</p> <p>Gravnummer Onumrerad</p> <p>Tillkomstår 1878</p> <p>Inskription Kyrkoherden J Fehrström 30 Aug 1810–23 Jan 1878</p> <p>Kulturhistoriskt värde Samhällshistoriskt intresse, socialhistoriskt intresse, konstnärlig utsmyckning, miljöskapande betydelse</p>
	<p>Kvarter Södra</p> <p>Gravnummer Onumrerade (3 st)</p> <p>Tillkomstår</p> <p>Inskription</p> <p>Kulturhistoriskt värde Socialhistoriskt intresse, konstnärlig utsmyckning, miljöskapande betydelse</p>
	<p>Kvarter Södra</p> <p>Gravnummer Onumrerad</p> <p>Tillkomstår 1880</p> <p>Inskription Doktor C C Ljunggren 3/11 1830–25/3 1880</p> <p>Kulturhistoriskt värde Socialhistoriskt intresse, konstnärlig utsmyckning, miljöskapande betydelse</p>

	<p>Kvarter Södra</p> <p>Gravnummer Ö 02 185</p> <p>Tillkomstår ?</p> <p>Inskription Makarna Andersson [i] Stålbo</p> <p>Kulturhistoriskt värde Socialhistoriskt intresse, annat material än sten, sällsynt typ</p>
	<p>Kvarter Södra</p> <p>Gravnummer Onumrerade (16 st)</p> <p>Tillkomstår</p> <p>Inskription</p> <p>Kulturhistoriskt värde Socialhistoriskt intresse, miljöskapande betydelse</p>
	<p>Kvarter Södra</p> <p>Gravnummer Ö 02 292</p> <p>Tillkomstår 1937</p> <p>Inskription Soldathustrun Anna Kajsa Käll 10/1 1862–15/2 1937</p> <p>Kulturhistoriskt värde Socialhistoriskt intresse, annat material än sten, sällsynt typ</p>
	<p>Kvarter Södra</p> <p>Gravnummer Ö 02 195</p> <p>Tillkomstår 1937</p> <p>Inskription L H Mattsson Född 29/1 1851 Död 12/3 1937</p> <p>Kulturhistoriskt värde Socialhistoriskt intresse, annat material än sten, sällsynt typ</p>
	<p>Kvarter Södra</p> <p>Gravnummer Ö 02 213</p> <p>Tillkomstår 1940</p> <p>Inskription Vår Kära Mor Anna Brita Lundin 1861–1940</p> <p>Kulturhistoriskt värde Socialhistoriskt intresse, konstnärlig utsmyckning, sällsynt typ</p>
	<p>Kvarter Södra</p> <p>Gravnummer Ö 02 232</p> <p>Tillkomstår 1936</p> <p>Inskription Anna Andersson Gysinge F. den ? D. den 1936</p> <p>Kulturhistoriskt värde Socialhistoriskt intresse, annat material än sten, sällsynt typ</p>

	<p>Kvarter Södra</p> <p>Gravnummer Ö 02 230</p> <p>Tillkomstår 1965</p> <p>Inskription H. V. Karolina Pettersson [i] Sterte</p> <p>Kulturhistoriskt värde Socialhistoriskt intresse, annat material än sten, sällsynt typ</p>
	<p>Kvarter Södra</p> <p>Gravnummer Ö 02 224</p> <p>Tillkomstår 1936</p> <p>Inskription H. V. Katarina Persson F. 1 Febr 1866 D. 22 Febr 1936, "Vila i frid"</p> <p>Kulturhistoriskt värde Socialhistoriskt intresse, annat material än sten, sällsynt typ</p>
	<p>Kvarter Södra</p> <p>Gravnummer Ö 02 222</p> <p>Tillkomstår 1936</p> <p>Inskription Folke Westerlund F. 3.10.1906 D. 21.1.1936</p> <p>Kulturhistoriskt värde Socialhistoriskt intresse, annat material än sten, sällsynt typ</p>
	<p>Kvarter Södra</p> <p>Gravnummer Ö 02 219</p> <p>Tillkomstår 1935</p> <p>Inskription H. V. Joh. Olsson 1869–1935</p> <p>Kulturhistoriskt värde Socialhistoriskt intresse, annat material än sten, sällsynt typ</p>
	<p>Kvarter Södra</p> <p>Gravnummer Ö 02 237</p> <p>Tillkomstår 1931</p> <p>Inskription P O Andersson</p> <p>Kulturhistoriskt värde Socialhistoriskt intresse, annat material än sten, sällsynt typ</p>
	<p>Kvarter Södra</p> <p>Gravnummer Ö 02 243</p> <p>Tillkomstår 1932</p> <p>Inskription Här vilar Gustav Winell</p> <p>Kulturhistoriskt värde Socialhistoriskt intresse, annat material än sten, sällsynt typ</p>

	<p>Kvarter Södra</p> <p>Gravnummer Ö 02 247</p> <p>Tillkomstår 1933</p> <p>Inskription Kristina Kvist Västerbor 1872–1933</p> <p>Kulturhistoriskt värde Socialhistoriskt intresse</p>
	<p>Kvarter Södra</p> <p>Gravnummer Ö 02 256</p> <p>Tillkomstår 1931</p> <p>Inskription H. V. Mormor 1842–1931</p> <p>Kulturhistoriskt värde Socialhistoriskt intresse, konstnärlig utsmyckning, sällsynt typ</p>
	<p>Kvarter Södra</p> <p>Gravnummer Ö 02 269</p> <p>Tillkomstår ?</p> <p>Inskription Stina Olsson [i] Sanda</p> <p>Kulturhistoriskt värde Socialhistoriskt intresse, annat material än sten, sällsynt typ</p>
	<p>Kvarter Södra</p> <p>Gravnummer Ö 02 276 och 277</p> <p>Tillkomstår ?</p> <p>Inskription Elin Karlsson [i] Kvarnbo Josef 1914–1926</p> <p>Kulturhistoriskt värde Socialhistoriskt intresse</p>
	<p>Kvarter Södra</p> <p>Gravnummer Ö 02 269</p> <p>Tillkomstår 1951</p> <p>Inskription H.V. Johan Åhs [i] Berrek</p> <p>Kulturhistoriskt värde Socialhistoriskt intresse, annat material än sten, sällsynt typ</p>
	<p>Kvarter Södra</p> <p>Gravnummer Ö 02 296</p> <p>Tillkomstår 1924</p> <p>Inskription O L Sundin 1842–1924</p> <p>Kulturhistoriskt värde Socialhistoriskt intresse, annat material än sten, sällsynt typ</p>

	<p>Kvarter Södra</p> <p>Gravnummer Ö 02 315</p> <p>Tillkomstår ?</p> <p>Inskription Mor</p> <p>Kulturhistoriskt värde Socialhistoriskt intresse, sällsynt typ</p>
	<p>Kvarter Södra</p> <p>Gravnummer Ö 02 307</p> <p>Tillkomstår ?</p> <p>Inskription Charlotta Söderman</p> <p>Kulturhistoriskt värde Socialhistoriskt intresse, konstnärlig utsmyckning, sällsynt typ</p>
	<p>Kvarter Södra</p> <p>Gravnummer Ö 02 330</p> <p>Tillkomstår ?</p> <p>Inskription L Olsson Vilorum</p> <p>Kulturhistoriskt värde Socialhistoriskt intresse, konstnärlig utsmyckning, sällsynt typ</p>
	<p>Kvarter Södra</p> <p>Gravnummer Ö 02 340</p> <p>Tillkomstår ?</p> <p>Inskription Anna Olsson</p> <p>Kulturhistoriskt värde Socialhistoriskt intresse, annat material än sten, sällsynt typ</p>
	<p>Kvarter Södra</p> <p>Gravnummer Ö 02 366</p> <p>Tillkomstår 1919</p> <p>Inskription H.V. f d Dragonen Lars Hedberg [i] Kofversta 1842–1919</p> <p>Kulturhistoriskt värde Socialhistoriskt intresse, konstnärlig utsmyckning</p>

Sydöstra kvarteret

	<p>Kvarter Sydöstra</p> <p>Gravnummer Ö 07 254</p> <p>Tillkomstår 1930</p> <p>Inskription Maskinisten O C E Östnäs Familjegrav</p> <p>Kulturhistoriskt värde Socialhistoriskt intresse, konstnärlig utsmyckning</p>
---	--

	Kvarter	Sydöstra
	Gravnummer	Ö 07 279
	Tillkomstår	1936
	Inskription	Anna Persdotter 1854–1936
	Kulturhistoriskt värde	Konstnärlig utsmyckning

Kvarteret längs muren

	Kvarter	Kvarteret längs muren
	Gravnummer	Ö 08 67
	Tillkomstår	1905
	Inskription	O Larsson 1842–1905, Hustrun Karin 1850–1934, Lars Olsson 1870–1963, Hustrun Johanna 1873–1947
	Kulturhistoriskt värde	Socialhistoriskt intresse, konstnärlig utsmyckning, sällsynt typ, miljöskapande betydelse
	Kvarter	Kvarteret längs muren
	Gravnummer	Ö 08 72
	Tillkomstår	1907
	Inskription	Olof Östnäs Familjegrav
	Kulturhistoriskt värde	Socialhistoriskt intresse, konstnärlig utsmyckning, sällsynt typ, miljöskapande betydelse
	Kvarter	Kvarteret längs muren
	Gravnummer	Ö 08 76
	Tillkomstår	1909
	Inskription	Handlande P Söderborgs Familjegrav, "Sällt det folk hvars Gud herden är" Ps 33 v 12
	Kulturhistoriskt värde	Socialhistoriskt intresse, konstnärlig utsmyckning, sällsynt typ, miljöskapande betydelse
	Kvarter	Kvarteret längs muren
	Gravnummer	Ö 08 77
	Tillkomstår	1869
	Inskription	Bernhard Benedicks, Brukspatron och Riddare, AF K.N.O, 1816.01.10–1869.12.08, Och hans maka Ida Maria Charlotta, Född Wahlfelt, 1828.04.12–1913.05.12, Bernhard Benedicks 1852.07.24–1877.03.10
	Kulturhistoriskt värde	Person- och lokalhistoriskt intresse, samhällshistoriskt intresse, socialhistoriskt intresse, konstnärlig utsmyckning, sällsynt typ, miljöskapande betydelse

	<p>Kvarter Kvarteret längs muren</p> <p>Gravnummer Ö 08 78</p> <p>Tillkomstår 1910</p> <p>Inskription A O Berg 21/9 1826–2/4 1875, Hustrun Margareta 15/4 1822–12/12 1914, Dottern Anna 2/5 1839–1/7 1873, Erik Bergen Familjegrav</p> <p>Kulturhistoriskt värde Socialhistoriskt intresse, konstnärlig utsmyckning, sällsynt typ, miljöskapande betydelse</p>
	<p>Kvarter Kvarteret längs muren</p> <p>Gravnummer Ö 08 80</p> <p>Tillkomstår 1910</p> <p>Inskription Här vilar Jon Jonsson i Gryl 14/12 1827–5/3 1910, Hans Hustru Karin Jonsson 20/7 1828–12/2 1918, Vår käre son John Efraim Wistrand 18/3 1891–12/1 1912, Lars Wistrand 1862–1928, Kristina Wistrand 4/10 1862–26/7 1938</p> <p>Kulturhistoriskt värde Socialhistoriskt intresse, konstnärlig utsmyckning, miljöskapande betydelse</p>
	<p>Kvarter Kvarteret längs muren</p> <p>Gravnummer Ö 08 81 A</p> <p>Tillkomstår 1910</p> <p>Inskription C O Sällbers Familjegrav</p> <p>Kulturhistoriskt värde Socialhistoriskt intresse, konstnärlig utsmyckning, miljöskapande betydelse</p>
	<p>Kvarter Kvarteret längs muren</p> <p>Gravnummer Ö 08 120</p> <p>Tillkomstår 1917, omhuggen 1986</p> <p>Inskription Erik Engvall 1906–1986, Maken Anna 1919–1990</p> <p>Kulturhistoriskt värde Konstnärlig utsmyckning, miljöskapande betydelse</p>
	<p>Kvarter Kvarteret längs muren</p> <p>Gravnummer Ö 08 160</p> <p>Tillkomstår 1923</p> <p>Inskription Dist-Korpralen L P Berglind Familjegrav, H.V. vår son Bror Axel Berglind * 9/1 1885, Stupad i Frankrike 7/12 1918, Min Kära Maken Lovisa Berglind 6/11 1855–11/11 1926, L P Berglind 1863–1944</p> <p>Kulturhistoriskt värde Samhällshistoriskt intresse, socialhistoriskt intresse, konstnärlig utsmyckning, miljöskapande betydelse</p>

	<p>Kvarter Kvarteret längs muren</p> <p>Gravnummer Ö 08 166</p> <p>Tillkomstår 1920</p> <p>Inskription Riksdagsman Olof Olsson See Familjegrav</p> <p>Kulturhistoriskt värde Person- och lokalhistoriskt intresse, socialhistoriskt intresse, konstnärlig utsmyckning</p>
---	--

Nord-sydliga kvarteret

	<p>Kvarter Nord-sydliga</p> <p>Gravnummer Ö 01 16-17</p> <p>Tillkomstår 16: 1893, 17: 1892</p> <p>Inskription 16: Karl Olsson 1880–1963, Dorotea Olsson 1879–1974 17: Vilorum för Familjerna Lars Persson och Olof Eriksson [i] Fors</p> <p>Kulturhistoriskt värde Socialhistoriskt intresse, konstnärlig utsmyckning, miljöskapande betydelse</p>
	<p>Kvarter Nord-sydliga</p> <p>Gravnummer Ö 01 20</p> <p>Tillkomstår Södra stenen: 1890, norra stenen: omhuggen 1993</p> <p>Inskription Södra: Per Persson 6/11 1822–13/4 1890, Karin Jansdotter 11/7 1829–28/1 1898, P J Persson 15/11 1854–8/2 1936, Karin Olsdotter 26/7 1874–8/2 1936, Dottern Emma 30/6 1897–14/5 1915, Sonen Per Olov 19/10 1894–17/9 1919 Norra: Sven Sundin 1911–2008, Karin Sundin 1913–1996, Berit Maria Sundin 1940–2005</p> <p>Kulturhistoriskt värde Socialhistoriskt intresse, konstnärlig utsmyckning, miljöskapande betydelse</p>
	<p>Kvarter Nord-sydliga</p> <p>Gravnummer Ö 01 27 B</p> <p>Tillkomstår 1939</p> <p>Inskription Hjalmar Erikssons Familjegrav</p> <p>Kulturhistoriskt värde Socialhistoriskt intresse, sällsynt typ, miljöskapande betydelse</p>
	<p>Kvarter Nord-sydliga</p> <p>Gravnummer Ö 01 242</p> <p>Tillkomstår 1933</p> <p>Inskription Emil Edlund Familjegrav, Ruth Elisabet 12/11 1893–15/1 1931, Emil Efraim 15/6 1892–16/3 1948, Helga Kristina 7/4 1921–24/10 1997</p> <p>Kulturhistoriskt värde Konstnärlig utsmyckning, sällsynt typ, miljöskapande betydelse</p>

	<p>Kvarter Nord-sydliga</p> <p>Gravnummer Ö 01 246</p> <p>Tillkomstår 1934</p> <p>Inskription Viktor Herou Familjegrav, Elin Katarina 27/8 1893–2/11 1932, Johan Viktor 17/2 1863–7/5 1938, Anders Herou 18/1 1863–7/5 1938, Johanna Herou 24/12 1867–6/3 1950</p> <p>Kulturhistoriskt värde Konstnärlig utsmyckning, sällsynt typ, miljöskapande betydelse</p>
---	--

Minneslunden

	<p>Kvarter Minneslunden</p> <p>Gravnummer Gravvårdar tagna ur bruk (11 st)</p> <p>Tillkomstår</p> <p>Inskription</p> <p>Kulturhistoriskt värde Socialhistoriskt intresse, annat material än sten, sällsynt typ</p>
---	---